

Çocuğun şiir
kaynaklarında durum

«Küçük çocuklar şiire heyecanla tepkide bulunurlar, çünkü şiirin ritmi hayat ritimleri - kalb atışı, göz kırpması, yürüme, soluma-gibidir. Şiirin sesleri çocukların dil üzerine keşiflerde bulunmalarına imkân sağlar. Küçük çocuklar kendi dillerinin kalıplarını öğrenirken dil kâşifleri olmak zorunda kalırlar ve şiirin ilginç müziği ve sözcüklerinden zevk duyarlar. Sığrarken, kayarken ve oyun oynarken şarkı söylerler. Arkadaşlarına takılırken veya onlarla eğlenirken çocuklar kafiyelere başvururlar. Küçük çocuklar tekerlemeleri neşeye dinlerler ve çok kez hoşlarına giden cümleleri tekrar ederler.» (2) ,

* Çocuklar da yetişkinler gibi iyi şiirlerin büyük bir çaba sonucu meydana getirilebildiği bilincine erişmelidirler. İyi ve usta şairlerin konularını seçerlerken, kulağa hoş gelecek biçimde mısralar, beyitler ve dördlükler (kıtalar) oluştururlarken rasgele davranmadıklarını, büyük bir titizlikle en uygun sözcükleri seçmek için çok uğraştıklarını bilmelidirler.

Şiirde sembolizm çocuklar bakımından hemen farkına varılacak veya onlarca önemli sayılacak bir özellik değildir. Ancak çocukların sevdikleri şiirler arasında bir bölümü sembolik nitelik taşır. Çocuklar, sembolik şiirlerde çok rastlanılan edebi sanatlar üzerine yeterli bilgileri deniz edinmemiş durumda olsalar bile sembolik şiirlerdeki mecazi anlamları çok kez farkederler ve şairlerin söylemek istediklerini ayrıntılara inmeden sezebilirler. Ve bu sezis, onlara zevk de verebilir.

Çocuklar şiire muhtaçtırlar; yalnız onların ilgisini çeken eserler ortaya koymadıkça bu ihtiyacı duymazlar. Onlar için seçilecek parçaların, hayattan zevk almak, duygusal yaşantılarını zenginleştirmek, görüş ufuklarını genişletmek bakımından değerli ve etkili olmaları gerekir. Çocuklara, daha küçük yaşlarında, yapma ve içten şiirler arasındaki ayrımı görebilme fırsatları verilmelidir. Ancak, böyle bir ayrım gücü kazandırabilmek için çocuklara ciddi şiir çözümlenmeleri yaptırmak gerekmez; uygun örneklerin tanıtılması, dinletirilmesi ve okutturulması ile bu amaca kolayca varılabilir.

* Olayları, insanları, cansız varlıkları duygulu, renkli ve etkili bir biçimde anlatan şiir, çocuğun birçok ruhsal ihtiyacını da karşılar. Daha küçük yaşlarda şiir dinleme ve okuma alışkanlığını kazanan bir çocuk, kültürümüze özgü ve estetik değerleri öğrenebileceği gibi, yaratıcı etkinlikler bakımından da ufku genişlemiş olur.

Çocukların sevdikleri şiirler

Çocukların şiire ilişkisi önce dinlemekle başlar. Sonraları kendileri okuyarak ve ezberleyip söyleyerek bu ilişkiyi sürdürürler. Okul-öncesi çağındaki çocuklar annelerinden veya öğretmenlerinden dinledikleri kısa ve âhenkçe zengin manzumelerden zevk alırlar. Bu dönemde belirgin şiir unsurları taşıyan, ses bakımından zengin tekerlemelerin çocukların üzerindeki etkisi büyüktür. Çocuklar okul çağına zihinsel ve ruhsal gelişmelerine uygun olarak lirik ve öğretici şiirlerden de hoşlanmaya başlarlar.

a. **Tekerlemeler.** Masallarda, halk hikâyelerinde sözün başında veya arasında, kimi zaman konuyla ilgili, kimi zaman da sadece güldürü unsuru olarak söylenen yarı anlamlı yarı anlamsız sözlere tekerleme denir.³

Tekerlemeler, genellikle, "tekrir" sanatına dayanan sözlü edebiyat ürünleridir. Anne ve büyükannelerin çok kez küçük çocukları oyalamak ve eğlendirmek için başvurdukları bu tekerlemelerin kaynağı eski masallar, türküler ve destanlardır. Birtakım tekerlemele-
rin de daha sonraları salt çocuklar için düzenlediği söylenebilir. Çocuklar -kaynağı ne olursa olsun- uyum, kafiye, tekrar gibi ses ve hayale, mizaha, şaşırtıya (sürprize) ağırlık veren anlatım özelliklerinden dolayı tekerlemeleri dinlemekten ve ezberlemekten çok zevk duyarlar. Özellikle anadillerini henüz yeni öğrenmeye başlama durumunda olan okulöncesi çocukları için tekerlemelerin önemi daha da büyüktür. Bundan başka, yarı anlamlı veya anlamsız sözcüklerden oluşan mısralar, komik tasvirler ve akıl dışı olaylar da çocukları eğlendirir, güldürür.

Tekerlemeler okumaya hazırlık döneminde bulunan küçük çocuklar için yayımlanan resimli kitaplara çok güzel yazı materyali de olabilir. Nitekim bu yolda yazılmış ve resimlendirilmiş başarılı çocuk kitaplarına rastlamak mümkündür.

b. **Öteki şiirler.** Çocuklar algılama ve kavrama güçleri gelişti-
çe lirik ve öğretici şiirleri dinlemekten ve okumaktan da zevk alma-
ya başlarlar. Çocukların beğendikleri ve sevdikleri şiirler konuları bakımından çok çeşitlidir: Doğa görünümelerini ve olaylarını, yağmuru, karı, mevsimleri, geceyi, ayı, ağaçları, kuşları, yıldızları, göl-
leri vb. anlatan şiirler gibi. Çocuklar, ayrıca, yakından tanıdıkları ev-

(2) Mary Ann Nelson, A Comparative Anthology of Children's Literature, s. 930.

(3) Meydan - Larousse ve Türkçe Sözlük, «Tekerleme maddesi.»